

Motion till riksdagen 2011/12:U288

av **Susanne Eberstein (S)**

Nedrustning av kärnvapen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att de ca 200 Natobombarna av typ B61 flyttas från Europa och stödja de Natostater som har samma inställning samt verka för en ny säkerhetspolitisk ordning i Europa som ytterligare reducerar rollen för kärnvapen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att arbetet med en konvention som totalförbjuder kärnvapen inleds.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige på alla sätt, både inom EU och bilateralt, ska verka för att Pakistan ändrar sin position i frågan om förhandlingar om ett avtal som förbjuder produktion av fissilt material för kärnvapen (FMCT) samt i övrigt agera konstruktivt för att få till stånd förhandlingar om ett sådant avtal.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska avsätta tillräckliga resurser, både finansiella och politiska, för att Sverige ska kunna ha en drivande roll vid översynskonferensen om NPT 2015 – arbete som snarast ska inledas.

Motivering

Tiden under 1990-talet kan beskrivas som en guldålder för multilateral nedrustningspolitik. Staterna lyckades förhandla fram en konvention som förbjöd kemiska vapen och införde en omfattande kontrollregim för att säkerställa att förbudet efterlevs, en särskild kommission med mandat från FN utvecklade verifikations- och kontrollmetoder för att nedmontera Iraks dåvarande pro-

Fel! Okänt namn på

gram för massförstörelsevapen och en konvention som förbjöd kärnvapenprovsprängningar antogs 1996.

Därefter kom en rad motgångar: provstoppsavtalet har inte trätt i kraft då ett tiotal nyckelstater fortfarande inte har ratificerat det, alla försök till förhandlingar i nedrustningskonferensen i Genève blockeras från 1998, begreppet verifikation av massförstörelsevapen diskrediterades inför invasionen av Irak 2003 och översynskonferensen av NPT 2005 var ett fiasko. Lägg därtill de indiska och pakistanska kärnvapenproven 1998, Nordkoreas återupptagande av plutoniumproduktion och test av kärnvapen, avslöjandet av en privat organisation under ledning av den pakistanske forskaren A.Q. Khan som sålde kärnvapentechnologi, Irans nukleära program i strid med FN-resolutioner, de klara beskeden från kärnvapenstaterna att de avsåg att modernisera sina kärnvapenarsenaler samt den direkt fientliga inställning som den amerikanska administrationen under president George W. Bush hade gentemot multilaterala nedrustningsregimer. Det fanns således goda anledningar till både en cynism avseende kärnvapenstaternas ambition att leva upp till NPT Artikel VI, skyldigheten att inleda nedrustningsförhandlingar, och en fruktan för att den multilaterala icke-spridningsregimen skulle falla samman.

I dag har denna negativa trend till viss del brutits. President Obamas tal i Prag april 2009 där han stödde visionen om en värld utan kärnvapen, ett nytt Startavtal mellan USA och Ryssland om strategiska kärnvapenstyrkor, en ny amerikansk kärnvapendoktrin som till viss del minskar rollen för dessa vapen, samt en översynskonferens för NPT i maj 2010 som nådde vissa framgångar är alla tydliga exempel på en positiv utveckling. Den stora utmaningen nu är att dels bibehålla detta "momentum" och dels att säkerställa att konkreta framsteg görs med kärnvapenedrustning.

Ett åtagande från NPT översynskonferens år 2000 som nu har återupprepats är staternas skyldighet att reducera rollen för kärnvapen i sina nationella säkerhetspolitiska doktriner. Efter en negativ utveckling under hela 2000-talet med gradvis ökad roll för kärnvapen verkar pendeln ha svängt igen i vissa länder. Den amerikanska kärnvapendoktrinen är något mer restriktiv än tidigare och franska och brittiska företrädare har försökt förtydliga tidigare uttalanden om ökad användbarhet till att återigen betona att deras kärnvapen enbart har en strategisk roll och inte en taktisk. Samtidigt spelar kärnvapen tyvärr en allt större roll för exempelvis rysk säkerhetspolitisk doktrin och det bör vara prioriterat att utveckla en säkerhetsstruktur i Europa som inkluderar Ryssland och minskar dess uppfattade behov av dessa vapen. Särskilt mot bakgrund av att avtalet om konventionella styrkor i Europa (CFE) för tillfället är vilande.

Under 2011–2012 fortsätter diskussioner inom Nato om vilken roll dess kärnvapen ska spela och där ingår även de ca 200 kärnvapen av typ B61 som finns lagrade på sex flygbaser i Europa. I flera länder, exempelvis Belgien, Tyskland och Nederländerna, är det starka opinioner som stöder bortdragandet av dessa vapen och även på högre politisk nivå har deras fortsatta existens ifrågasatts, exempelvis genom tyska utrikesministerns tydliga uttalande att vapnen bör tas bort från Tyskland. Ett borttagande av dessa vapen från

Europa skulle även avsluta en rättslig anomali då man enligt NPT inte får ställa kärnvapen till förfogande för annan stat.

Rättsligt ramverk för en värld fri från kärnvapen – behovet av att påbörja arbetet med en konvention som förbjuder kärnvapen

När nu även den amerikanske presidenten har anslutit sig till visionen om en värld fri från kärnvapen är det hög tid att börja en seriös diskussion om vilka beståndsdelar en global kärnvapenfri regim ska innehålla. Bland icke-statliga organisationer och experter har sådana diskussioner förts men världens stater har undvikit detta. I en sådan regim är det legala ramverket av största betydelse och det är därmed dags för världens stater att börja diskussioner om en internationell konvention som totalförbjuder kärnvapen. Försök till detta har gjorts av vissa stater, bl.a. har Malaysia m.fl. lagt fram resolutioner i FN:s generalförsamlings första utskott samt på översynskonferenser om NPT, men kärnvapenstaterna samt EU inklusive Sverige har dock varit negativa till detta.

Pakistans veto mot förhandlingar om en konvention som förbjuder tillverkning av fissilt material för kärnvapen (FMCT)

Sedan 1995 har det funnits en överenskommelse mellan staterna om att inleda förhandlingar om en konvention som ska förbjuda tillverkning av fissilt material för kärnvapen. Detta har dock blockerats, liksom alla andra förhandlingar vid FN:s nedrustningskonferens, beroende på främst skiljaktigheter mellan USA, Ryssland och Kina om behovet av förhandlingar om kapprustning i rymden som kopplats till arbete med FMCT. I augusti 2009 lyckades man överkomma detta hinder och konferensen antog ett arbetsprogram där förhandlingar om FMCT skulle inledas i januari 2010. När dessa inleddes valde Pakistan att som enda land lägga in ett veto och då nedrustningskonferensen arbetar på konsensusbasis kunde inga framsteg göras. Att ett enda land blockerar förhandlingar om ett avtal som världens stater vill ha är mycket bekymmersamt och ställer dels frågan om vad världens stater gör för att förmå Pakistan att ändra sin position och dels vad som kan göras för att effektivisera nedrustningskonferensen, alternativt hålla förhandlingar utanför den i syfte att undkomma konsensusdilemmat.

Förberedelse inför översynskonferensen om NPT 2015

Icke-spridningsavtalet (NPT) har sedan avtalet trädde i kraft 1970 haft översynskonferenser vart femte år. Några av dessa har varit framgångsrika, t.ex. 1995 då avtalet förlängdes och 2000 då man antog de s.k. ”13 stegen” mot

Fel! Okänt namn på

nedrustning, och andra har varit misslyckade, t.ex. 2005 då man inte lyckades anta ett slutdokument och nedrustningsfrågorna knappt diskuterades. Översynskonferensen 2010 placerar sig någonstans mellan framgång och misslyckande då man lyckades anta ett slutdokument som återtog en del positioner om nedrustning som försvagats 2005, men samtidigt var mindre långtgående avseende artikel VI och nedrustningsfrågorna än vad majoriteten av staterna ville se. Inför nästa översynskonferens som kommer att äga rum 2015 är de flesta nedrustningsfrågorna fortfarande mycket relevanta. Kärnvapenstaterna moderniserar sina kärnvapenarsenaler, vilket visar att de avser att behålla dem i överskådlig framtid och dessa vapen spelar fortfarande en betydande roll i deras säkerhetspolitiska doktriner. Den frustration som finns bland icke-kärnvapenstater över denna situation är fortfarande mycket stark och risken att översynskonferensen 2015 blir ett misslyckande är reell. Ett sådant skulle givetvis skada icke-spridningsregimen.

Inför översynskonferensen 2000 tog Sverige ett initiativ tillsammans med en grupp viktiga icke-kärnvapenstater att bilda den s.k. ”New Agenda Coalition” (NAC). NAC fungerade som huvudmotpart till kärnvapenstaterna under konferensen och fick ett avgörande inflytande på slutdokumentet med de s.k. ”13 stegen”. Arbetet inom NAC inför översynskonferensen började redan 1998 vilket innebar att man var väl förberedda. Sedan dess har det gått mer än 10 år och det är möjligt att den politiska utvecklingen, både internationellt och i respektive NAC-land, har inneburit att NAC inte längre är det mest effektiva forumet att driva dessa frågor, eller så är det mycket möjligt att NAC-länder som bl.a. Egypten, Brasilien och Sydafrika är just sådana länder som Sverige ska agera med för att driva på nedrustningen av kärnvapen. Alldeles oavsett visar erfarenheten att ska Sverige spela en roll vid nästa översynskonferens måste ett målinriktat arbete med tillräckliga resurser anslagna inledas redan nu.

Stockholm den 3 oktober 2011

Susanne Eberstein (S)